

**ECRI PREPORUKA
O OPŠTOJ POLITICI BR. 13**

**O
BORBI PROTIV ANTICIGANIZMA
I DISKRIMINACIJE ROMA**

USVOJENA 24. JUNA 2011. GODINE

Strazbur, septembar 2011.

Izdavač
Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI)
Savjet Evrope – 2011. godine
Štampano u Strazburu

Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI)

Imajući u vidu Evropsku konvenciju o ljudskim pravima;

Imajući u vidu Preporuku CM/Rec(2009)4 Komiteta ministara državama članicama o obrazovanju Roma i čergara u Evropi (usvojenu 17. juna 2009. godine);

Imajući u vidu Preporuku CM/Rec (2008)5 Komiteta ministara državama članicama o mjerama za Rome i čergare u Evropi (usvojenu 20. februara 2009. godine);

Imajući u vidu Preporuku Rec (2006) 10 Komiteta ministara državama članicama o boljem pristupu zdravstvenoj zaštiti Roma i čergara u Evropi (usvojenu 12. jula 2006. godine);

Imajući u vidu Preporuku Rec (2005)4 Komiteta ministara državama članicama o poboljšanju uslova stanovanja Roma i čergara u Evropi (usvojenu 23. februara 2005. godine);

Imajući u vidu Preporuku Rec (2004)14 Komiteta ministara državama članicama o kretanju i smiještanju čergara u kampove u Evropi (usvojenu 1. decembra 2004);

Imajući u vidu Preporuku Rec (2001)17 Komiteta ministara državama članicama o poboljšanju ekonomske situacije i zapošljavanja Roma i čergara u Evropi (usvojenu 27. novembra 2001. godine);

Imajući u vidu rad Komiteta eksperata o Romima i čergarima (MG-S-ROM);

Uzimajući u obzir rad Evropskog komiteta za socijalna prava;

Imajući u vidu rad Savjetodavnog komiteta o Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina;

Podsjećajući na Preporuku ECRI-a o opštoj politici br. 3 o borbi protiv rasizma i netolerancije protiv Roma čiji je cilj da pomogne državama članicama

da preduzmu djelotvorne mjere protiv diskriminacije koju doživljavaju;

Podsjećajući na Preporuku ECRI-a o opštoj politici br. 10 o borbi protiv rasizma i rasne diskriminacije u školi i tokom obrazovanja i na Preporuku o opštoj politici br. 11 o borbi protiv rasizma i rasne diskriminacije u radu policije;

Ističući da je u svojim izvještajima za svaku pojedinačnu zemlju, ECRI tokom dugog niza godina redovno preporučivala državama članicama da preduzmu mjere za borbu protiv predrasuda, diskriminacije, nasilja i socijalne isključenosti koju doživljavaju Romi i da romskom identitetu daju realne šanse za kontinuirani opstanak;

Ističući da je tokom više godina Evropski sud za ljudska prava razvio sudsku praksu u vezi sa diskriminacijom koju Romi doživljavaju u raznim oblastima i da ih posmatra kao posebno ugroženu i ranjivu manjinu, kojoj je stoga potrebna posebna pažnja;

Podsjećajući da je anticiganizam poseban oblik rasizma, ideologija zasnovana na rasnoj superiornosti, oblik dehumanizacije i institucionalnog rasizma pothranjivanog istorijskom diskriminacijom, koja se, između ostalog, ispoljava kroz nasilje, govor mržnje, eksploataciju, stigmatizaciju i najočigledniji oblik diskriminacije;

Ističući da je anticiganizam posebno tvrdokoran, nasilan, hroničan i uobičajen oblik rasizma, i uvjerena u potrebu borbe protiv te pojave na svim nivoima i svim sredstvima;

Podsjećajući da se diskriminacija Roma uglavnom zasniva na njihovom etničkom porijeklu i načinu života;

Duboko zabrinuta zbog sve većeg broja akata nasilja počinjenih nad velikim brojem Roma i zbog isuviše čestog nekažnjavanja krivaca;

Podsjećajući da se očuvanje posebnog identiteta pojedinih romskih zajednica za koje njihovi članovi ostaju vezani,

dovodi u pitanje kako ekonomskim razvojem tako i neuspjelim pokušajima integracije;

Konstatujući da se mnogim Romima građanima Evropske unije ostvarivanje njihovog prava na slobodno kretanje otežava administrativnim preprekama i da su oni žrtve netolerancije i uvredljivih postupaka;

Priznajući, međutim, da su mnoge države članice usvojile politike čiji je cilj, s jedne strane, poboljšanje položaja Roma u oblastima kao što su obrazovanje, zapošljavanje, stanovanje, zdravstvo i kultura, a s druge strane, borba protiv diskriminacije koju Romi doživljavaju, i na taj način priznajući postojanje političke volje da se rješavaju problemi sa kojima se Romi suočavaju;

S obzirom na to da lokalne i regionalne vlasti imaju posebno važnu ulogu u borbi protiv anticiganizma;

Svjesni, štaviše, brojnih inicijativa Savjeta Evrope, uključujući i inicijative Komesara za ljudska prava-Ujedinjenih nacija, OEBS-a i Evropske unije za unapređenje položaja Roma, a uzimajući u obzir rezultate postignute takvim inicijativama;

Uviđajući da je, uprkos svemu, položaj Roma u većini država članica i dalje alarmantan i da su znaci anticiganizma u stalnom porastu i pogoršavaju se; Konstatujući sa zabrinutošću da politički govor u mnogim državama članicama ima tendenciju da stigmatizuje Rome i podstiče mržnju prema njima;

Uviđajući sa zabrinutošću da javno mnjenje u mnogim državama članicama ostaje otvoreno neprijateljski raspoloženo prema Romima;

Konstatujući sa zabrinutošću da pojedini mediji prenose negativnu sliku o Romima;

Ističući da mjere borbe protiv anticiganizma, da bi bile djelotvorne, zahtijevaju dovoljno ljudskih i finansijskih resursa;

Imajući u vidu da mjere za pomoć očuvanju romskog identiteta

predstavljaju jedan od instrumenata borbe protiv anticiganizma;

Svjesni da svaka politika čiji je cilj poboljšanje položaja Roma zahtijeva ne samo dugoročna ulaganja već i jasnu političku volju i učešće samih Roma, kao i civilnog društva u cjelini;

Naglašavajući da je neophodno da romska zajednica shvati ulogu koju ona sama mora da obavlja u borbi protiv anticiganizma;

Podsjećajući da Evropa iz svoje istorije crpi obavezu sjećanja, budnosti i otpora porastu pojava rasizma, ksenofobije, antisemitizma i netolerancije;

Podsjećajući da je borba protiv rasizma, ksenofobije, antisemitizma i netolerancije sastavni dio zaštite i unapređenja opštih i nedjeljivih ljudskih prava, zastupajući prava svakog ljudskog bića bez ikakve razlike;

Takođe uviđajući da ustaljene predrasude protiv Roma dovode do diskriminacije protiv njih u mnogim oblastima društvenog i ekonomskog života i da daju znatan podstrek procesu socijalnog isključivanja koji pogađa Rome;

Kao i

navodeći da u ovoj preporuci, izraz „Romi“ podrazumijeva ne samo Rome već i Sinte, Kalije, Aškalije, „Egipćane“, Manuše i srodne grupe stanovništva u Evropi, zajedno sa čergarima, kako bi se obuhvatila velika raznovrsnost navedenih grupa;

Preporučuje vladama država članica:

1. **da, ako to do sada nisu učinile, ratifikuju Protokol br. 12 Evropske konvencije o ljudskim pravima, kao i Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina;**
2. **da primjenjuju, u skladu sa nacionalnim planom, sveobuhvatan multidisciplinarni pristup pitanjima vezanim za Rome, uključujući njihove predstavnike u osmišljavanje, formulisanje, sprovođenje i ocjenjivanje politika koje se tiču njih;**
3. **da unapređuju međusobno povjerenje između Roma i organa vlasti, naročito obučavajući medijatore, između ostalog, iz redova romske zajednice;**
4. **da se bore protiv anticiganizma u oblasti obrazovanja, i da, shodno tome:**
 - a. daju visok prioritet primjeni Preporuke ECRI-a o opštoj politici br. 10 o borbi protiv rasizma i rasne diskriminacije u školi i kroz obrazovanje;
 - b. preduzimaju mjere za sprečavanje i borbu protiv stereotipa, predrasuda i diskriminacije koje romska djeca doživljavaju u školama tako što će kod roditelja neromske djece podizati svijest o tome i posebno obučavati nastavnike za interkulturalno obrazovanje;
 - c. uključuju učenje o genocidu nad Romima („Parraijmos“) u školske programe;
 - d. preduzimaju hitne mjere, uključujući pravne i političke, kako bi se prekinula segregacija u školi kojoj su izložena romska djeca i kako bi se ona integrisala u škole koje pohađaju učenici iz većinskog stanovništva;
 - e. ukinu suviše često slanje romske djece u specijalne škole, vodeći računa da romski učenici koji nemaju mentalne poremećaje budu pošteđeni takve prakse, a da oni koji su već poslani u specijalne škole budu brzo upisani u redovne škole;
 - f. bore se, putem sankcija, protiv maltretiranja romskih učenika u školi;
 - g. preduzimaju sve odgovarajuće mjere za borbu protiv odsustvovanja iz škole i napuštanja škole među romskom djecom;
 - h. sprovode akcije u cilju povećanja svijesti romskih roditelja o značaju vrtića, sprečavanju napuštanja škole i davanju prioriteta obrazovanju svoje djece;
 - i. eliminišu sve finansijske i administrativne prepreke za pristup romske djece obrazovanju;
 - j. obezbijede da svako romsko dijete ima istinski pristup predškolskim ustanovama;
 - k. regrutuju školske medijatore, uključujući i medijatore iz redova Roma, kako bi obezbijedile vezu između škole i romskih roditelja;
 - l. obezbijede da se veliki broj Roma uključi u nastavničku profesiju kako bi pomogli integraciju romske djece u škole;
 - m. obezbijede pripremnu i dopunsku nastavu na zvaničnom jeziku/jezicima romskim učenicima kojima je ona potrebna;

- n. na zahtjev roditelja, ponude romskim učenicima nastavu na maternjem jeziku;
- o. preduzimaju mjere da obezbijede kontinuirano školovanje za djecu čergara;
- p. olakšaju pristup naknadnom obrazovanju za odrasle Rome koji to žele;
- q. obezbijede da školski udžbenici ne prenose stereotipe o Romima i da sadrže informacije o romskom jeziku, kulturi i istoriji i prikažu doprinose Roma društvu;
- r. obezbijede da se slučajevi diskriminacije Roma u oblasti obrazovanja krivično gone i kažnjavaju;

5. da se bore protiv anticiganizma u zapošljavanju i da, shodno tome:

- a. obezbijede da nacionalno zakonodavstvo pruža stvarnu zaštitu od diskriminacije u zapošljavanju i da se to zaista sprovedi;
- b. u tu svrhu, pružaju adekvatnu obuku državnim službenicima;
- c. preduzimaju pozitivne mjere za Rome u pogledu zapošljavanja, posebno kad je riječ o pronalaženju kadrova i stručnoj obuci;
- d. promovišu zapošljavanje Roma na svim nivoima javnog sektora;
- e. preduzimaju mjere da iskorijene diskriminaciju prema Romima u pogledu zapošljavanja i napredovanja u karijeri;
- f. pomažu Romima koji su bili žrtve diskriminacije prilikom zapošljavanja da ostvare svoja prava pred odgovarajućim građansko-pravnim ili upravnim tijelima;
- g. sprovode informativne i edukativne akcije u privatnom i javnom sektoru kako bi mjerodavno zakonodavstvo postalo poznato i kako bi unaprijedili njegovu primjenu u pogledu Roma;
- h. otklone svaku prepreku, uključujući i one administrativne, obavljanju tradicionalnih zanata;
- i. iznalaze, u saradnji sa Romima, alternative iščezlim zanatima kojima su se oni tradicionalno bavili, npr. nudeći im povoljne kredite da pokrenu sopstveni posao i/ili predlažući poreske olakšice;
- j. obezbijede da se slučajevi diskriminacije Roma u oblasti zapošljavanja krivično gone i kažnjavaju;

6. da se bore protiv anticiganizma u pogledu stanovanja i prava na poštovanje doma i da, shodno tome:

- a. omogućće Romima pristup pristojnim uslovima stanovanja;
- b. bore se protiv *de facto* ili prisilne segregacije u pogledu stanovanja;
- c. staraju se da obezbjeđivanje novih objekata socijalnog stanovanja za Rome doprinosi njihovoj integraciji i da ih ne održava u stanju segregacije;
- d. obezbijede da se Romi ne iseljavaju bez upozorenja i bez mogućnosti za ponovno smještanje u pristojne stambene objekte;

- e. preduzimaju mjere za legalizaciju naselja i stambenih objekata Roma izgrađenih u suprotnosti sa urbanističkim propisima, nakon što su javne vlasti tolerisale takvu situaciju tokom dužeg vremenskog perioda;
- f. promovišu suživot i uzajamno razumijevanje između ljudi različitih kultura u naseljima u kojima žive i Romi i neromski narodi;
- g. bore se protiv predrasuda i stereotipa vezanih za Rome i čergare u pogledu pristupa stanovanju;
- h. bore se protiv svih akata diskriminacije Roma u pogledu stanovanja, posebno se starajući da se zakoni, uključujući i antidiskriminacione zakone, propisno primjenjuju;
- i. preduzimaju djelotvorne mjere protiv odbijanja da se Romi uvedu u registar stanovnika kada žele da se nasele trajno ili privremeno;
- j. obezbijede da se propisima vezanim za prostorno planiranje sistematski ne ometa tradicionalni život čergara;
- k. obezbijede da odgovarajući smeštaj, prikolice, bilo radi stalnog korišćenja ili za potrebe tranzita, budu na raspolaganju čergarima u dovoljnom broju na odgovarajućim lokacijama sa adekvatnom infrastrukturom;
- l. podstiču dogovaranje između svih lokalnih aktera i čergara o utvrđivanju lokacija za smještaj prikolica koje su namijenjene za njih;
- m. obezbijede da se slučajevi diskriminacije Roma u oblasti stanovanja krivično gone i kažnjavaju;

7. da se bore protiv anticiganizma u zdravstvu i da, shodno tome:

- a. preduzimaju mjere da Romima obezbijede ravnopravan pristup svakoj kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti;
- b. regrutuju zdravstvene medijatore, posebno iz romske zajednice, kako bi se obezbijedila veza između zdravstvenog osoblja i rukovodilaca i Roma;
- c. preduzimaju mjere kako bi obezbijedili da se Romima ne ometa pristup zdravstvenoj zaštiti i liječenju finansijskim ili administrativnim preprekama;
- d. obezbijede obuku za zdravstvene radnike u cilju borbe protiv stereotipa, predrasuda i diskriminacije usmjerene protiv Roma;
- e. obezbijede da se počinioci dijela diskriminacije Roma u zdravstvenom sektoru krivično gone i kažnjavaju;
- f. izričito zabranjuju svaku praksu prisilne sterilizacije Romkinja;
- g. sprečavaju i bore se protiv svake segregacije u bolnicama, a posebno u porodilištima;

8. da se bore protiv rasističkog nasilja i krivičnih dijela protiv Roma i da, shodno tome:

- a. obrate posebnu pažnju na sprovođenje Preporuke ECRI-a o opštoj politici br. 11 o borbi protiv rasizma i rasne diskriminacije u radu policije, a posebno njenog poglavlja III o ulozi policije u borbi protiv rasističkih krivičnih dijela i u praćenju rasističkih incidenata;
- b. uspostave sveobuhvatan sistem za evidentiranje akata nasilja protiv Roma;
- c. preduzimaju korake da podstaknu romske žrtve rasističkog nasilja i rasističkih krivičnih dijela da podnose žalbe, naročito tako što će ih upoznavati sa postojanjem odgovarajućih tijela i što će obezbjeđivati da, ako bude potrebno, dobiju neophodnu pomoć;
- d. obezbijede specijalnu obuku za policiju, tužilaštvo i sudije u vezi sa zakonima kojima se kažnjavaju krivična djela rasizma i njihovom primjenom kad je reč o romskim žrtvama;
- e. obezbede da policija i organi gonjenja sprovedu propisane istrage krivičnih djela rasizma i akata nasilja protiv Roma, na taj način ne dopuštajući da krivci prolaze nekažnjeno;

9. da se bore protiv pojava anticiganizma koje bi mogle da poteknu od policije i, da shodno tome:

- a. obrate posebnu pažnju na sprovođenje Preporuke ECRI-a o opštoj politici br. 11 o borbi protiv rasizma i rasne diskriminacije u radu policije;
- b. ohrabruju Rome koji su žrtve neprofesionalnog ponašanja od strane policije da podnose žalbe, nudeći im neophodnu podršku;
- c. obezbijede da se sprovede istrage tamo gdje postoje tvrdnje o neprofesionalnom odnosu policije prema Romima i da počinioci budu krivično gonjeni i kažnjeni;
- d. obučavaju pripadnike policije u oblasti ljudskih prava i mjerodavnih zakona, posebno u cilju unapređivanja njihovog odnosa sa romskim zajednicama;
- e. podižu svijest pripadnika policije o problemima sa kojima se suočavaju Romi i obezbijede im obuku o problemima koji pogađaju Rome, a naročito o nasilju i krivičnim djelima rasizma, kako bi bolje spriječili te pojave i borili se protiv njih;
- f. preduzimaju mjere za veće zapošljavanje Roma u policiji sprovođenjem u tom cilju informativnih kampanja u romskim zajednicama;
- g. obezbijede da Romi imaju jednake mogućnosti za napredovanje u karijeri u policiji;
- h. regrutuju i obuče adekvatan broj medijatora, posebno iz romske populacije, kako bi se obezbijedila veza između Roma i policije;
- i. obezbijede, u skladu sa stavom 10 Preporuke ECRI-a o opštoj politici br. 11, stvaranje nezavisnog tijela za ispitivanje pritužbi protiv policije, naročito pritužbi koje su podnijeli Romi;

- 10. da se bore protiv anticiganizma koji se ispoljava u medijima, uz uvažavanje načela njihove uređivačke nezavisnosti, i da, shodno tome:**
- a. obezbijede da se zakoni zaista primjenjuju na one medije koji podstiču diskriminaciju, mržnju ili nasilje prema Romima;
 - b. podstiču medije da ne pominju etničko porijeklo lica navedenog u člancima ili izveštajima kada to nije neophodno za dobro razumijevanje događaja;
 - c. podstiču medije da usvoje kodeks ponašanja za sprečavanje, između ostalog, svakog iznošenja podataka kojim se šire predrasude ili koje može podsticati diskriminaciju, mržnju ili nasilje protiv Roma;
 - d. podstiču medije da se uzdržavaju od emitovanja bilo kakvih informacija koje bi mogle da pothranjuju diskriminaciju i netoleranciju prema Romima;
 - e. podržavaju sve inicijative pokrenute kako bi se zaposlenima u medijima i njihovim organizacijama predočile opasnosti od anticiganizma;
 - f. podstiču profesionalna medijska tijela da novinarima pružaju posebnu obuku o pitanjima koja se odnose na Rome i anticiganizam;
 - g. promovišu učešće Roma u medijskom sektoru uopšte preduzimanjem koraka u cilju regrutovanja i obuke novinara i voditelja iz romskih zajednica;
- 11. da se bore protiv anticiganizma u pogledu pristupa mjestima otvorenim za javnost i da, shodno tome:**
- a. obezbijede da se, ukoliko je to potrebno, prema vlasnicima ili licima zaduženim za mjesta otvorena za javnost koji ne dozvoljavaju ulazak Romima primjenjuju antidiskriminacioni zakoni;
 - b. preduzimaju mjere kako bi podstakle privatne firme za bezbjednost da podižu svijest svog osoblja i da ga obučavaju kako bi se izbjegao svaki diskriminatorski odnos i ponašanje prema Romima;
- 12. da se bore protiv anticiganizma u pogledu pristupa javnim službama i da, shodno tome:**
- a. obezbijede da Romi imaju pristup socijalnim davanjima pod istim uslovima kao i ostalo stanovništvo i da se, ako je potrebno, primjenjuju zakoni protiv diskriminacije;
 - b. obezbijede da romske zajednice koncentrisane u pojedinim dijelovima grada ili selima ne budu u podređenom položaju u pogledu javnih usluga kao što su snabdijevanje vodom, kanalizacija, struja, uklanjanje otpada, prevoz, pristup sistemu puteva i održavanje puteva;
 - c. nude obuku državnim službenicima u sprečavanju rasizma i diskriminacije Roma i u mjerodavnom zakonodavstvu;
 - d. ohrabruju Rome da podnose žalbe u slučajevima gdje smatraju da su bili žrtve diskriminacije od strane državnih službenika;
 - e. krivično gone i kažnjavaju državne službenike koji sprovode diskriminaciju prema Romima;

- f. obezbijede da Romi uživaju istu vrstu i kvalitet usluga kao i ostalo stanovništvo;
- 13. da se bore protiv anticiganizma u pristupu robi i uslugama, pogotovo u sektorima bankarstva i osiguranja;**
- 14. da prikupljaju statističke podatke o Romima, naročito u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, stanovanja i zdravstva, kako bi se bolje sagledali problemi sa ciljem djelotvornije borbe protiv njih i da bi se usvojile potrebne mjere, obezbjeđujući pri tome poštovanje načela povjerljivosti, dobrovoljnog otkrivanja identiteta i pristanka;**
- 15. da osude svaki javni govor kojim se javno izaziva neposredna ili posredna diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv Roma;**
- 16. da podstiču sistem praćenja ispoljavanja anticiganizma na internetu i obezbijede efikasno krivično gonjenje slijedeći i primjenjujući načela izložena u Dodatnom protokolu uz Konvenciju o visokotehnološkom kriminalu, koji se odnosi na inkriminaciju djela rasističke i ksenofobične prirode izvršenih preko računarskih sistema;**
- 17. da, u principu, u cilju borbe protiv anticiganizma i diskriminacije Roma, obezbijede:**
- a. da ime koje se zvanično koristi za različite romske zajednice bude ime pod kojim data zajednica želi da bude prepoznata;
 - b. unapređenje i zaštitu romske kulture, njegovanje znanja ostalog stanovništva o romskim zajednicama, kao i unapređenje interkulturalnog dijaloga;
 - c. unapređenje položaja Romkinja i njihovih prava, kao i borbu protiv višestruke diskriminacije sa kojom se mogu suočiti;
 - d. da sva romska djeca budu registrovana po rođenju;
 - e. da se svim Romima izdaju lična dokumenta;
 - f. da zakoni vezani za državljanstvo ne budu diskriminatorski prema Romima;
 - g. državljanstvo za Rome kako bi se spriječili svi slučajevi apatridnosti;
 - h. da zakoni o slobodi kretanja ljudi i njihovo sprovođenje ne budu diskriminatorski prema Romima;
 - i. adekvatnu političku zastupljenost koja omogućava Romima da se čuje njihov glas;
 - j. pristup pravnoj pomoći za Rome kako bi mogli da ostvaruju svoja prava u svim mogućim situacijama;
 - k. promociju sporta u mjeri u kojoj se time podstiče poštovanje različitosti i olakšava integracija Roma.

